

Türkiye’de Kayıp Çocuk Vakalarının Önlenmesi ve Aydınlatılmasında Problemler ve Öneriler

Şener Uludağ

Global Analiz 3

Türkiye’de Kayıp Çocuk Vakalarının Önlenmesi ve Aydınlatılmasında Problemler ve Öneriler

---

Şener Uludağ

Çocuk, Gençlik ve Kadın Çalışmaları Merkezi

Ankara, 2015

GLOBAL

Global Politika ve Strateji

GLOBAL, bilimsel araştırma ve analizler yapan, eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunan bağımsız bir düşünce kuruluşudur.

Misyonumuz; yerel, bölgesel ve küresel konuları çok yönlü bir bakış açısıyla incelemek, bilimsel yöntemler kullanarak bilgi üretmek, politika ve stratejiler geliştirmek ve paylaşmaktır.

Vizyonumuz; evrensel değerlerin yüceltilmesine ve insanlığın karşılaştığı sorunlara çözümler üretmeye katkıda bulunan küresel düzeyde etkin bir düşünce kuruluşu olmaktır.

www.globalpse.org

Türkiye’de Kayıp Çocuk Vakalarının Önlenmesi ve
Aydınlatılmasında Problemler ve Öneriler
Şener Uludağ

Global Politika ve Strateji Analiz 3, 2015

Mutlukent Mah. 1966. Cd. No. 4
Ümitköy, Çankaya/ANKARA
Tel: 0 312 236 1121
Faks: 0 312 236 1303
info@globalpse.org

© Haziran 2015. Tüm yayın hakkı Global Politika ve Strateji Yayınlarına aittir. Akademik etik kuralları esas alınarak kaynak göstermek şartıyla tanıtım veya eğitim amacıyla kısa alıntılar yapılması dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik olarak izinsiz basımı, yayını, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz.

Tasarım ve Baskı: Karınca Creative Ajans
Tel: 0312 431 54 83 Faks: 0312 431 54 84
www.karincaajans.net - info@karincaajans.net

İçindekiler

YÖNETİCİ ÖZETİ	5
GİRİŞ	9
KAYIP ÇOCUK KİMDİR?	11
RAKAMLARLA KAYIP ÇOCUKLAR (Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği)	13
RAKAMLARLA KAYIP ÇOCUKLAR (Türkiye)	15
KAYIP ÇOCUK VAKALARININ AYDINLATILMASI	21

Yönetici Özeti

Kayıp çocuk vakaları toplumumuzun her kesiminden hemen hemen herkesin üzerinde hassasiyetle durduğu ve ilgisini yönelttiği bir olgu olarak karşımızda durmaktadır. Özellikle vahim derecedeki çocuk kayıpları ve arkasından gelebilecek bir yaralanma ya da ölüm haberi hem devlet bürokrasında hem de geniş halk kitlesinde infiale varan sarsıntılara yol açabilmektedir.

Kayıp çocuk vakalarının önlenmesi ve çocuklara bir zarar gelmeden en kısa süre içerisinde aydınlatılması devletin öncelikli görev ve sorumluluğu içerisinde yer almaktadır. Bu sorumluluğun ve görevin yerine getirilmesi devletin vatandaş nezdindeki meşruiyetini de etkileyecek bir durum oluşturmaktadır.

Ülkemizde kayıp çocuk vakalarının önlenmesi ve aydınlatılması konusunda işleyen bir sistem var olmakla birlikte eksiklikler, sınırlılıklar ve bozukluklar kayıp çocuk vakalarının önlenmesi ve aydınlatılmasında engelleyici ve yavaşlatıcı faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim 10 Temmuz 2010 tarihli “Kayıp çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu” bu hususlara dikkat çekmiş ve kamuoyunu bilgilendirmiştir.

Ancak saha gözlemlerine dayanılarak GLOBAL tarafından hazırlanan bu analiz TBMM tarafından kamuoyunun dikkatine sunulan hususların kayıp çocuk vakalarının önlenmesi ve aydınlatılmasında karşılaşılan eksiklik ve problemlerin tamamını yansıtmadığını ortaya koymaktadır.

GLOBAL tarafından hazırlanan bu analiz Türkiye’de kayıp çocuk vakalarının önlenmesi ve aydınlatılmasına dair bir kısım problemleri ve alternatif çözüm önerilerini kamuoyunun dikkatine sunmaktadır.

Bu çerçevede, kayıp çocuk vakalarının önlenmesi ve aydınlatılması konusunda politika yapıcılara yol gösterecek tutarlı, geçerli, güvenilir ve güncel istatistiki verilerin sağlıklı bir şekilde tutulmamakta ve ilgili çevrelerle paylaşılmamaktadır. Örneğin analizde atıfta bulunulabilen, kayıp çocuk sayılarına ilişkin en güncel istatistiki bilgi Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) Mayıs 2011 yılına ait olup o tarihten buyana EGM tarafından kayıp çocuk sayısını belirtir resmi bir istatistiki veri kamuoyu ile paylaşılmamıştır.

Mayıs 2011 EGM verilerine göre; kayıp olarak aranmakta olan çocukların % 33'ü sosyal hizmet kurumlarından izinsiz ayrılan veya izinli ayrılıp da zamanında kuruma dönmeyen çocuklardan oluşmaktadır.

Yine EGM 2011 verilerine göre, Türkiye'de kayıp olarak kayıtlara giren çocukların % 35'ni erkeklerin % 65'ini ise kız çocuklarının oluşturduğu görülmektedir. En çok kayıp başvurusu yapılan yaş Aralığının % 68 ile 16-18 yaş arası olduğu gözükmemektedir.

EGM 2011 verileri 0-12 yaş aralığında bulunan ve kayıp olarak kayıtlara giren çocukların % 44'nün evden kaçırılma, % 32'sinin kurumdan izinsiz ayrılma, % 24'ünün ise evden kayıp nedeni ile kayıp ihbarında bulunulduğu tespit edilmiştir.

EGM 2011 kayıp çocuk kayıtları baz alındığında tüm çocuklar içerisinde % 22 ile macera için ve % 20 ile gönül ilişkisi için evden ayrılma ve % 11 ile parçalanmış aile durumu kayıp olma nedenleri arasında sırasıyla ilk üç nedeni oluşturmaktadır.

Yapılan gözlemler kayıp çocuk vakalarının soruşturulması ve aydınlatılmasında kolluğun çocuk biriminin takip ettiği ve işlemlerini dayandırdığı standart bir prosedürün olmadığını göstermektedir. Bu işlemlerin pek çoğu rutin uygulamalar ve tecrübelerden kaynaklanmaktadır.

Cumhuriyet Savcıları kayıp çocuk vakalarını genelde suçla ilgili olmayan idari bir mesele olarak değerlendirmektedirler. Bunun sonucu olarak da bir savcılık numarası tahsis edilmemektedir. Savcılık numarasının elde edilememesi polis adli vakaları soruştururken elde ettiği hukuki soruşturma gücünden yoksun olması anlamına gelmektedir ki bu durum kayıp çocukların bulunmasında başvurulacak birçok yolu kullanılamaz hale getirmekte çoğu zaman kayıp soruşturma işinin tıkanmasına neden olabilmektedir.

Türk Çocuk Adalet Sistemine (TÇAS) baktığımızda, genel olarak kayıp kişiler, özelde de kayıp çocuklarla ilgili işlemlere dair standart bir prosedürün bulunmadığı görülmektedir.

Kolluğun çocuk birimleri tarafından gerçekleştirilen herhangi bir eylem onaylanması için çocuk savcısına sunulmak zorundadır. Bu yüzden, iki temel rol olan cezai soruşturma ve suçu önleme birbiriyle karışmış ve iç içe girmiştir. Kolluğun çocuk birimlerinin çocuk savcılarıyla olan iletişim ve bilgi akışında önemli tıkanmalar ve yavaşlıklar bulunmaktadır.

Kayıp çocukların bulunmasında genel esasları açıklayan ve yol gösteren tek doküman 2009 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı tarafından yayımlanmıştır.

lanan Kayıp Çocuk Rehberi (KÇR)'dir. KÇR kayıp çocukların bulunmasında farklı yollar gösteren iyi bir girişimdir, fakat yüksek oranda şehirleşmiş metropolitan iller için tasarlanmamıştır. İstanbul gibi metropolitan yerlerde, bu rehber, kolluğun çocuk birimi memurlarına göre etkisizdir, yetersizdir ve hatta vakaları yanlış yönlendirmektedir. Bu rehber soyut ve yavaştır.

Mevcut durumda, rehber, kayıp çocuk ihbarlarının alınabileceği ve kayda geçirilebileceği tek yer olarak polis merkezlerini işaret etmektedir ki bu durum aslında işin yavaşlaması için iyi bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diğer taraftan, polis merkezlerindeki memurların çocuğa ilişkin konularda ve özellikle kayıp çocuk vakalarında uzman olmamaları ancak bu tür vakalara müdahil olmaları işleri olduğundan daha da karmaşık hale getirmektedir. Bu yüzden, kolluğun çocuk birimleri suç konuları ya da kayıp vakaları gibi çocuğa ilişkin herhangi bir konuda tek iletişim noktası olmalıdır.

Kayıp şahısların bulunmasında ilk günler oldukça önemlidir. Ancak, mevcut durum (adli bir olay olarak değerlendirilmediği sürece) cep telefonu sinyali izleme vb. hukuki araçların kolluğun çocuk birimi tarafından hızlı bir şekilde kullanılmasını zorlaştırmaktadır. Kolluğun çocuk birimlerine kayıp çocukların bulmasına yönelik yapacağı işlemlerde adli soruşturma prosedür ve araçlarını hızlı bir şekilde kullanabilmesine olanak sağlayan mevzuat değişikliği ve düzenlemenin yapılmasına acilen ihtiyaç duyulmaktadır.

Örneğin, sadece kayıp çocuk vakalarına özel olarak kolluğun çocuk birimleri hâkim onayı olmadan cep telefonu sinyal bilgilerini yalnızca savcının onayı ya da gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda kolluğun çocuk birimi amirinin onayı ile tespit ve takip edebilme yetkisine sahip olabilmelidir.

Kayıp vakaları incelendiğinde çocukların ebeveynlerinin veya yasal vasilerinin izni olmadan istedikleri yerlere seyahat edebilmelerini kısıtlayıcı bir düzenlemenin olmayışı bu tür vakaların meydana gelmesinde kolaylaştırıcı bir rol oynadığı görülmektedir. Bu yüzden, 18 yaş altı bireylerin ebeveynlerinin veya yasal vasilerinin izni olmadan bir yerden bir yere seyahat etmesi konusunda tam "özgür" olma durumlarının gözden geçirilmesi ve çocukların seyahatini kontrol altına alacak düzenlemelerin ihdas edilmesi gerekmektedir.

Kolluğun çocuk birimi, seyahat eden kişi 18 yaşından küçük ise bu kişinin kim olduğunu ve nereye gittiğini kontrol edebilmelidir. Bu nedenle: Öncelikle il sınırları dışına hizmet sunan seyahat şirketleri, hava yolu şirketleri ve diğer ulaşım şirketlerine 18 yaş altı yolcuların kimlik bilgilerini Yolcu Kayıt Veri Tabanına (YKVT) kaydetme zorunluluğu getirilmelidir.

Bir çocuk tek başına seyahat etme talebinde bulunur ise çocuğun gideceği yer konusunda ebeveynlerinin veya yasal vasilerinin iznini belirten uygun bir belge istenmesi yoluna gidilebilir. Bu yönde yasal bir düzenleme yapılabilir.

Gözlemler kayıp çocuk vakalarının aydınlatılmasında görev alan personelin önceki tecrübelerine ve enformel prosedürlere göre hareket ettiklerini göstermiştir. Bu bağlamda, kayıp çocuklar konusunda geliştirilecek bir eğitim müfredatı kayıp çocuk vakalarının daha etkin bir şekilde aydınlatılmasına katkı sağlayacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri ve birçok Avrupa Birliği ülkesinde de kullanılmakta olan AMBER ALARMI sistemine benzer ve kayıp çocuk vakası ve kayıp çocuk hakkında elektronik sistemlere ve medyaya bilgi giren bir alarm sisteminin oluşturulması vahim kayıp çocuk vakalarının aydınlatılmasında çok faydalı olacaktır.

Bu çerçevede, öncelikli olarak (geliştirilecek alarm sistemine zemin hazırlamak üzere) kayıp çocuk vakalarının vahameti ve risk seviyesi hakkında değerlendirme yapılmasına olanak sağlayacak, bilimsel yöntemlerle geliştirilmiş bir “vahamet derecelendirme sisteminin” oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Akabinde bu sistemi etkin bir şekilde kullanacak ve kayıp çocuk vakalarında nihai vahamet derecesini tayin edecek bir uzmanlar heyetinin oluşturulması gerekmektedir.

Giriş

Diğer toplumlarda olduğu gibi Türkiye’de kayıp çocuk vakaları tüm toplum bireyleri tarafından büyük bir kaygı ile karşılanmaktadır. Konu kayıp çocuk olunca tüm toplum kesimleri olabildiğince duyarlı hale gelmekte ve özellikle kamu otoritesinden gerekli adımların olabildiğince hızlı ve etkili bir şekilde atılması için talepte bulunmaktadırlar. Bu talebin somut bir yansıması olarak TBMM’de de özel bir araştırma komisyonu kurulmuş ve bu komisyon gerçekleştirdiği çalışmaların sonuçlarını 10 Temmuz 2010 tarihinde bir rapor olarak yayınlamıştır. Bu rapor Türkiye’deki kayıp çocuklar probleminin oldukça geniş ölçekli bir bakış açısıyla incelemiş, araştırmacılara ve kanun yapıcılara önemli bilgiler vermiştir ve bu yönü ile oldukça kayda değer bir çalışma olarak karşımızda durmaktadır. Ancak, halen ülkemizde kayıp çocuk vakalarının soruşturulması ve aydınlatılmasında ele alınmamış yapısal ve işlevsel problemler bulunmakta, bunlara karşı atılması gereken adımlar ve muhtemel çözüm önerileri konusunda eksikler gözlemlenmektedir.

Bu çalışma ile öncelikle kayıp çocuklar konusunda Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ve Türkiye’deki ulaşılabilen en güncel istatistiki verilen özetlenmiş ve ülkemizdeki kayıp çocuk vakalarının aydınlatılması hususunda problemler ve eksikler ortaya konularak bunların düzeltilebilmesi ve kayıp çocuk soruşturmalarının daha hızlı ve etkin yapılabilmesi için alternatif politika önerileri sunulmuştur.

Kayıp Çocuk Kimdir?

TBMM Kayıp Çocuklar Araştırma Komisyonuna göre kayıp çocuk: “hangi ortamdan kaybolursa kaybolsun, nerede olduğu ebeveynleri veya yasal temsilcileri tarafından bilinmeyen ve hakkında kayıp ihbarı yapılmış çocuktur¹.” Ülkemizde sosyal hizmet kurumlarından izinsiz ayrılan veya izinli ayrıldığı hâlde yasal süresi sonunda kuruluşa geri dönmeyen çocuklar da kayıp olarak kabul edilmektedir.

Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı kayıp çocuğu “veli, vasi veya yakınları tarafından nerede olduğu veya akıbeti bilinmeyen, vesayeti veya koruması altında bulunduğu kurumu izinsiz terk eden veya izinli ayrılma bile kuruma geri dönmeyen ve hakkında Polise kayıp müracaatı yapılmış 18 yaşını tamamlamamış kişidir” şeklinde ifade etmektedir².

Benzer şekilde, Amerikan “Federal Yasası (42 U.S.C. § 5772)” kayıp çocuğu; “18 yaşından küçük olup nerede olduğu yasal vasisi tarafından bilinmeyen şahıslar” olarak tarif etmiştir. Avrupa Birliği Ülkeleri açısından baktığımızda Estonya, Macaristan ve İrlanda haricinde hiçbir Avrupa Birliği ülkesi kanunlarında “kayıp çocuk” kavramının tanımlanmadığını ancak bakanlık ya da kolluk seviyesi düzenlemelerde tarif edildiğini görmekteyiz.³

Avrupa Birliği ülkeleri tanımsal bazda kayıp çocukları spesifik kategorilere ayırmışlardır: Bunlar, kaçma (runaways), üçüncü kişilerce kaçırılma (abduction by a third

1 Türkiye Büyük Millet Meclisi “Kayıp çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu” Syf. 89, 10 Temmuz 2010.

2 http://www.asayis.pol.tr/Sayfalar/kayip_ve_aranan_sahislar.aspx

3 European Commission Report (2013). *Missing Children in the European Union Mapping, Data Collection and Statistics*. Luxembourg, Publications Office of the European Union.

person), uluslararası ebeveyn kaçırımları (international parental abduction), refakatsiz göçmen küçüklerin kaybı (missing unaccompanied migrant minors) ve kaybolmuş, yaralanmış ya da diğer şekilde kayıp çocuklar (lost, injured or otherwise missing children).

Rakamlarla Kayıp Çocuklar

(Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği)

ABD geneli en yakın tarihli yapılan araştırma⁴ ülkede her yıl ortalama 800,000 çocuğun kaybolduğunu göstermektedir. Bu da her gün yaklaşık 2,000 çocuğun kaybolduğu anlamına gelmektedir. Bu çocukların 200,000'i aile fertleri tarafından, 58,000'i de diğer kişiler tarafından kaçırılmaktadır. Vakaların çoğunluğu, aile dışından kişiler tarafından kaçırılan çocukların cinsel istismar amacıyla kaçırıldığını ortaya koymaktadır.

Aynı araştırma her yıl 115 çocuğun “vahim kayıp” olarak nitelendirilebilecek kategoride kaçırıldığını ifade etmektedir. Vahim kayıp durumundaki bu çocuklar ya öldürülmekte, ya fidye için kaçırılmakta ya da ailelerine bir daha geri verilmemek üzere evlerinden uzak yerlere götürülmektedirler.

2013 yılı itibariyle 18 yaş altı kayıp olarak 462,567 çocuk FBI'nın Ulusal Suç Bilgi Merkezi kayıtlarına girmiş bulunmaktadır. ABD'de çocuk kaçırılma vakalarının yaklaşık 100'ünde çocukların cinayete kurban gittiği görülmüştür⁵.

2012-2013 yılları arasında 27 Avrupa Birliği Ülkesinde yalnızca kolluk kayıtlarından hareketle yapılan “Kayıp Çocuklar Araştırması: Avrupa Birliği'ndeki kayıp Çocuklara ait Haritalama, Veri Toplama ve İstatistikler” çalışması örneğin Macaristan ve İrlanda'da her 100.000 çocuk başına sırasıyla 852 ve 557 çocuğun kayıp olarak kayıtlara girdiğini göstermektedir.

4 Finkelhor D., Hammer H., Schultz D., Sedlak A. (2002). *National Estimates of Missing Children: An Overview*, U.S. Department of Justice.

5 Brown K., Keppel R., McKenna R., Skeen M., Weis J. Case Management for Missing Children Homicides: Report II, National Center for Missing & Exploited Children and U.S. Department of Justice, 2006.

Benzer şekilde: her 100.000 çocuk başına Fransa, Çek Cumhuriyeti, Lüksemburg, Malta ve Danimarka'da 300-350 çocuğun, Slovakya, Litvanya ve Portekiz'de ortalama 150-200 çocuğun, Letonya, Bulgaristan, Slovenya, Estonya, Romanya'da ortalama 81-112 çocuğun, Danimarka, Finlandiya, Polonya ve İtalya'da 50-75 arası çocuğun, Hollanda, Yunanistan, İspanya ve Güney Kıbrıs'ta 6-35 arası çocuğun kolluk kayıtlarına kayıp olarak girdiği rapor edilmiştir⁶.

Bir diğer araştırma 2011/2012 yılları itibariyle İngiltere, Galler ve Skotland genelinde kollukkayıtlarına giren 313,000 kayıp vakasının yaklaşık 200.320'si (% 64'ü) 18 yaş ve altı çocukları içerdiğini göstermektedir.⁷

---

6 European Commission Report (2013). *Missing Children in the European Union Mapping, Data, Collection and Statistics*. Publication Office of the European Union, Luxembourg.

7 UK Missing Persons Bureau (2012). *Missing Persons: Data and Analysis 2011/2012*. SOCA (Serious Organised Crime Agency)

Rakamlarla Kayıp Çocuklar (Türkiye)

TÜİK verilerine göre Türkiye nüfusu 2013 yılı sonu itibariyle 76 667 864 kişiye ulaşmıştır ve bu sayının yaklaşık 29,7'sini (22 761 702 kişi) çocuklar oluşturmaktadır⁸. Türkiye'de kayıp çocuklar konusunda resmi istatistikler uzun bir zamandır kamuoyu ile paylaşılmamaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kayıp Çocuklar Araştırma Komisyonu Raporunda yer alan kolluk istatistiklerine göre 1 Ocak 2006- 12 Nisan 2010 itibariyle Türkiye'de kolluk bölgesinde 29,223 çocuk kayıp olarak gözükmekte olup; 2010 yılı itibariyle aranmakta olan çocuk sayısı 1482 dir. Belirtilen tarih aralığında kayıp olarak kayıtlara girmiş çocukların 18,637'si kolluk güçleri tarafından bulunmuştur. Aynı rapor 2010 yılına kadar kayıp olarak kolluk kayıtlarına giren çocukların % 95'inin bulunduğunu göstermektedir.

1 Ocak 2006- 12 Nisan 2010 İtibariyle Türkiye'de Kolluk Bölgesinde Kaybolan Çocuk Sayıları ve Yüzdeleri

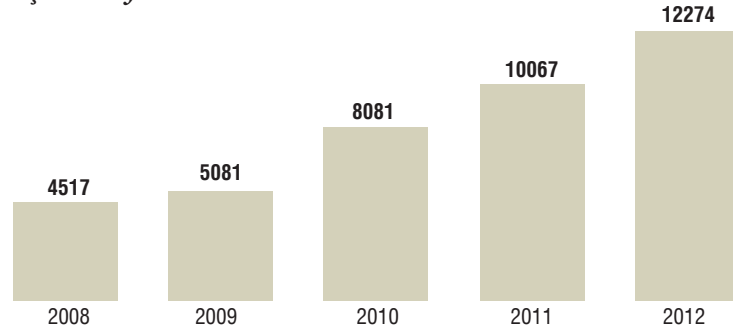
	Toplam Kayıp Olan		Hâlen Aranan		Bulunmuş	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-9	1.208	4,1	87	5,8	1.121	4,0
10-14	8.406	28,8	423	28,5	7.983	28,8
15-19	19.609	67,1	972	65,5	18.637	67,2
Toplam	29.223	100	1.482	100	27.741	100

8 TÜİK (2015). <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16054>

Kayıp ve bulunmuş çocuk olarak kayıtlara giren çocuk sayısı konusunda Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri Türkiye Büyük Millet Meclisi Kayıp Çocuklar Araştırma Komisyonu Raporunda yer alan kolluk istatistiklerine göre daha farklı bir tablo çizmektedir. TÜİK verilerinde toplam kayıp çocuk sayısı verilmeyip 2008-2012 yılları arasında hakkında resmi olarak kayıp müracaatı yapılan ve güvenlik birimleri/vatandaş tarafından bulunarak güvenlik birimlerine getirilen çocuk sayısı ve buluntu çocuk sayıları verilmiştir⁹. Buna göre 2008-2012 yılları arasında kayıp müracaatı yapılanlar arasından bulunan çocuk sayısı toplam 40 Bin 220 olarak gözükmektedir.

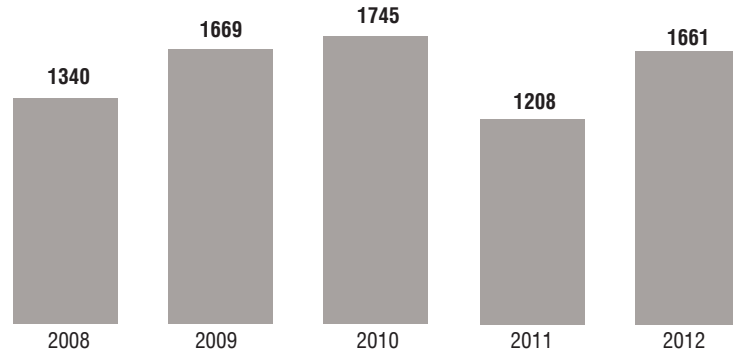
2008-2012 Yılları Arası Kayıp Başvurusu Yapılan veya Bulunarak Güvenlik Güçlerine Getirilen Çocuk Sayısı

Kaynak: TÜİK

Yine TÜİK verilerine göre 2008-2012 yılları arası hakkında resmi olarak kayıp müracaatı olmayan ve güvenlik birimleri/vatandaş tarafından bulunarak güvenlik birimlerine getirilen çocuk sayısı 7623 olarak gözükmektedir.

2008-2012 Yılları Arası Bulunarak Güvenlik Birimlerine Getirilen Çocuk Sayısı

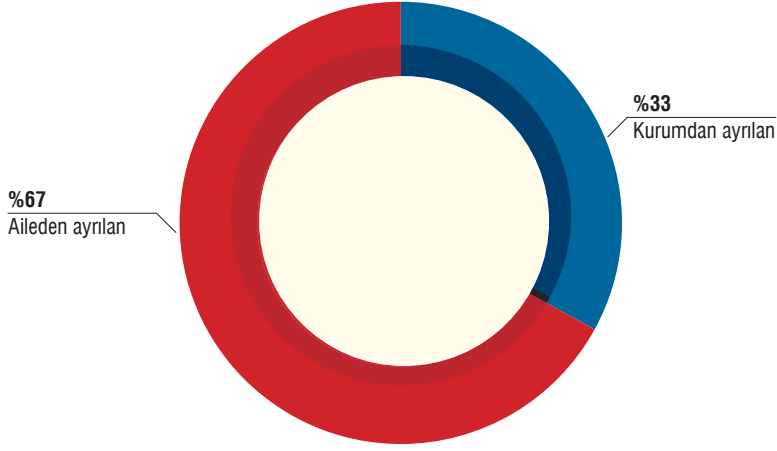
Kaynak: TÜİK

Görüldüğü üzere TÜİK verilerinde belirtilen yıllar için toplam kayıp çocuk sayıları paylaşılmamakta sadece bulunmuş ya da buluntu çocukların toplam sayıları yıllara göre verilmektedir.

⁹ TÜİK verilerinde resmi kayıtlara girmiş toplam kayıp çocuk sayısına ilişkin bilgi bulunmamaktadır.

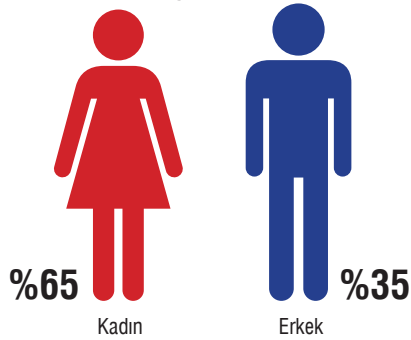
Mayıs 2011 Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) verilerine göre kayıp olarak aranmakta olan çocukların % 33'ü “sosyal hizmet kurumlarından izinsiz ayrılan veya izinli ayrılıp da zamanında kuruma dönmeyen” çocuklar olduğu, bunun yanında % 67'sinin ise ailelerinin yanından ayrılan çocuklar olduğu görülmektedir. Buna göre, kayıp olarak aranan çocukların önemli bir kısmının sosyal hizmet kurumlarında bakım ve koruma altında olan çocuklar olduğu görülmektedir.

Kayıp Çocukların Aileden-Kurumdan Kaybolmalarına Göre Dağılımları

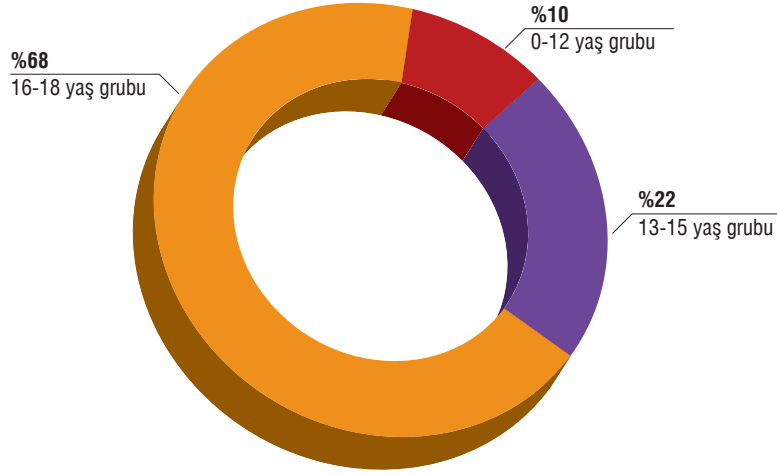
Yine EGM 2011 verilerine göre, Türkiye’de kayıp olarak kayıtlara giren çocukların % 35’ni erkeklerin % 65’ini ise kız çocuklarının oluşturduğu görülmektedir. Görüldüğü üzere kayıp kız çocuklarının kayıtlardaki oranının neredeyse erkek kayıp çocuklarının oranına göre bir kat daha fazla olduğu görülmektedir.

Kayıp Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

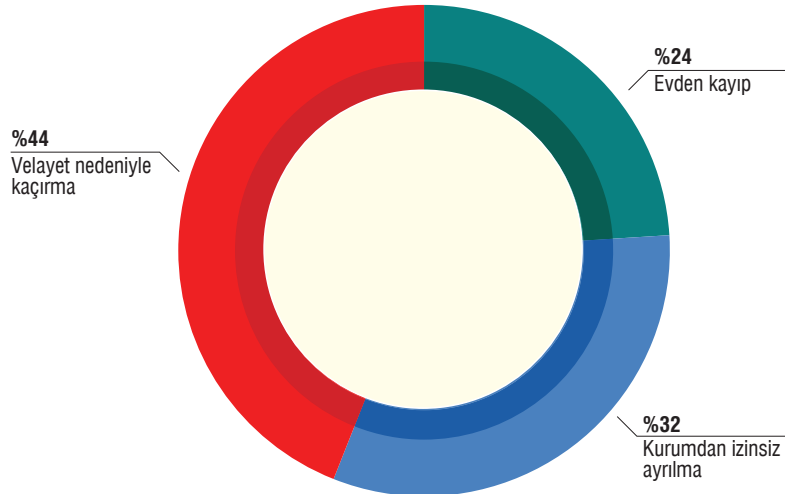
EGM 2011 verilerine göre kayıp çocuk kayıtlarını yaş aralıklarına göre sınıfladığımızda en çok kayıp başvurusu yapılan yaş Aralığının % 68 ile 16-18 yaş arası olduğu gözükmemektedir. İkinci sırada % 22 ile 13-15 yaş aralığındaki çocukların ve son sırada % 10 ile 0-12 yaş aralığındaki çocukların olduğu gözlenmektedir.

Kayıp Çocukların Yaş Aralıklarına Göre Dağılımları Kaybolmalarına

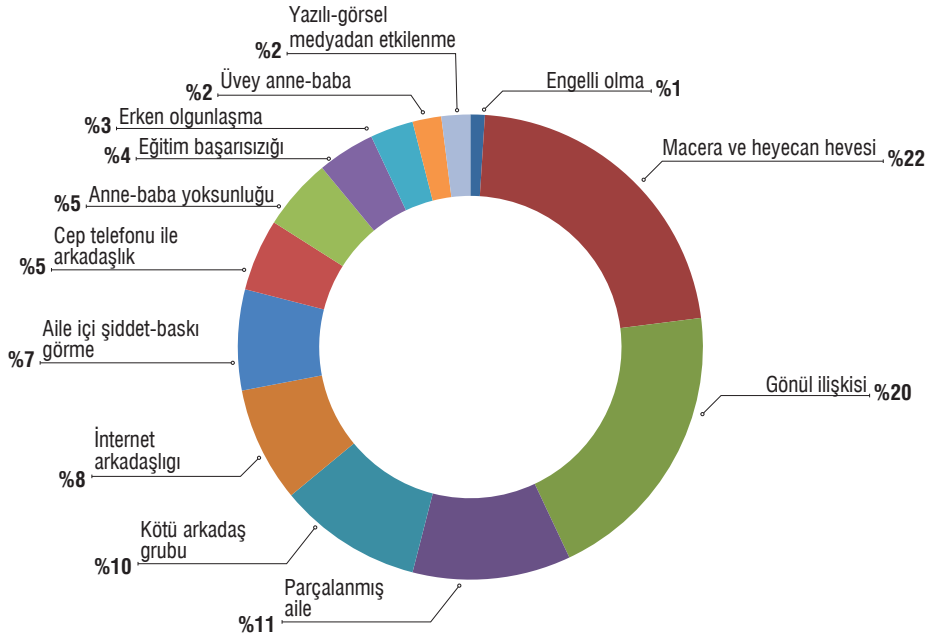
EGM 2011 verileri 0-12 yaş aralığında kayıp olarak kayıtlara giren çocukların kaybolma nedenleri ile yüzdeleri ortaya koymaktadır. Buna göre, bu yaş grubunda bulunan ve kayıp olarak kayıtlara giren çocukların % 44'nün evden kaçırılma, % 32'sinin kurumdan izinsiz ayrılma, % 24'ünün ise evden kayıp nedeni ile kayıp ihbarında bulunduğu tespit edilmiştir.

0-12 Yaş Aralığı Kayıp Çocukların Kaybolma Nedenlerine Göre Dağılımı

EGM 2011 kayıp çocuk kayıtları baz alındığında tüm çocuklar içerisinde % 22 ile macera için ve % 20 ile gönül ilişkisi için evden ayrılma ve % 11 ile parçalanmış aile durumu kayıp olma nedenleri arasında sırasıyla ilk üç nedeni oluşturmaktadır. Kötü arkadaş grubu % 10, internet arkadaşlığı % 8, aile içi şiddet-baskı % 7, cep telefonu arkadaşlığı % 5, ana-baba yoksunluğu % 5, eğitim başarısızlığı % 4, erken olgunlaşma % 3, üvey anne-baba % 2, yazılı-görsel medyadan etkilenme % 2 ve engelli olma durumu ise % 1 oranında çocukların kaçmalarının/kaybolmalarının nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'de Çocukların Kaybolma Nedenlerine Göre Dağılımı

4

Kayıp Çocuk Vakalarının Aydınlatılması

Bir kayıp çocuk vakası meydana geldiğinde olay çeşitli yollardan (savcılık, diğer kamu kurumları, bakanlıklar, BİMER vb.) kolluğun çocuk birimine intikal ettirilmektedir. Bazen de medya ve diğer araçlar kanalıyla kayıp vakasından haberdar olan kolluk birimleri kendiliğinden harekete geçebilmektedir. Yapılan gözlemler kayıp çocuk vakalarının soruşturulması ve aydınlatılmasında kolluğun çocuk biriminin takip ettiği ve işlemlerini dayandırdığı standart bir prosedürün olmadığını göstermektedir. Bu işlemlerin pek çoğu rutin uygulamalar ve tecrübelerden kaynaklanmaktadır.

Kayıp çocuk ihbarı/olayı kendisine intikal eden kolluk birimleri derhal Cumhuriyet Savcısı ile irtibata geçerek olaydan kendisini bilgilendirmekte ve talimatlarını almaktadır. Ancak, Cumhuriyet Savcıları kayıp çocuk vakalarını genelde suçla ilgili olmayan idari bir mesele olarak değerlendirmektedirler. Bunun sonucu olarak da bir savcılık numarası tahsis edilmemektedir.

Savcılık numarasının elde edilememesi polisin adli vakaları soruştururken elde ettiği hukuki soruşturma gücünden yoksun olması anlamına gelmektedir ki bu durum kayıp çocukların bulunmasında başvurulacak birçok yolu kullanılamaz hale getirmekte çoğu zaman kayıp soruşturma işinin tıkanmasına neden olabilmektedir.

Mesela savcılık numarası alınmadığı için olayın aydınlatılmasına yönelik sinyal tespiti, arama, el koyma, diğer kurumlardan bilgi talep edilmesi vb. işlemler yapılamamakta kolluk adli soruşturma araçları dışında kendi imkânları ile arama bulma faaliyetlerini devam ettirmek zorunda kalmaktadır.

Bu durumu aşmak için kolluk mensupları enformel yollardan aileyi doğrudan savcılığa başvurmalarını tavsiye etmekte ve çocuklarının bir suçun mağduru olmuş olabileceğini savcılığa doğrudan bildirmelerini istemektedir.

Bu durumda ise savcılık CMK gereğince adli soruşturmayı başlatmak durumunda kalmakta ve kayıp vakası için bir savcılık numarası tahsis etmektedir. Bu haliyle kayıp çocuk vakası sıradan bir idari işlem/vaka olmaktan çıkmakta adli bir hüviyete bürünerek adli soruşturma prosedürleri ile aydınlatılmaya çalışılmaktadır.

Kayıp çocuk vakasının durumuna göre çocuğun ya da yanında olabileceği düşünülen kişilerin cep telefonu gibi sinyal veren iletişim aracı taşıdığı bilgisine ulaşıldığında kolluğun çocuk birimleri sinyal takibi için Cumhuriyet Savcılığından karar alarak Telekomünikasyon İletişim Başkanlığından (TİB) sinyal bilgileri talep edilmektedir¹⁰. Bu çerçevede:

- Çocuğun ya da yanında olabileceği düşünülen kişi/kişilerin cep telefonu sinyallerinin yeri
- Çocuğa gelen telefonların / SMS'lerin, ve çocuğun aradığı telefonların / gönderdiği SMS lerin sinyalleri talep edilmektedir.
- Benzer şekilde, aynı sim kartının başka telefonlarda kullanılıp kullanılmadığı da TİB'den talep edilebilmektedir.

Mevcut prosedürler ve yazışma trafiği dikkate alındığında kolluk tarafından talep edilen bu bilgilerin gerekli aşamaları (Savcılık talebi, mahkeme kararı) geçerek TİB tarafından cevaplanması yaklaşık yedi - on günlük bir süre gerektirmektedir ki kayıp çocuk vakalarının araştırılması/soruşturulmasında bu zaman aralığı oldukça uzundur.

Çocuğun bulunması faaliyetleri çerçevesinde kayıp çocuğun muhtemel internet hareketleri göz önüne alınarak internet sağlayıcı firmalar ile iletişime geçilmektedir. Ancak, Facebook, Twitter, Netlock gibi sosyal paylaşım siteleri ile e-mail sağlayıcıların, her ne kadar bir kısım avukatlık bürolarına vekâlet vermiş olsalar da Türkiye'de hizmet veren yerel bir ofisleri bulunmamaktadır. Bunlardan herhangi birisinden bilgi alma ihtiyacı ortaya çıktığında bu durum zorluk çıkarmaktadır. Kayıp çocuk ihbarının alınmasından sonra belirlenen bir IP adresinin fiziki yerinin çok hızlı bir şekilde tespit edilmesi gerekmektedir. Bu durum cep telefonları sinyallerinin tespiti konusunda da geçerlidir. Aranılan çocuğun interneti kullandığı andaki IP adresinin fiziki yerinin tespit edilebilmesi polisin çocuğu bulma konusundaki şansını oldukça artıracaktır. Polisin bu şekilde bilgisayar üzerinden gerçek zamanlı olarak takip yapabileceği bir internet ara yüzünün ve bunu kullanabilmenin hukuki altyapısının oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Türk Çocuk Adalet Sistemine (TÇAS) baktığımızda, genel olarak kayıp kişiler, özelledede kayıp çocuklarla ilgili işlemlere dair standart bir prosedürün bulunmadığını görmekteyiz. Kolluğun çocuk birimlerinin kuruluşunun üstünden geçen uzun zamana rağmen bu birimin görevleri, sorumlulukları ve iş akışı gibi konularda tam bir

¹⁰ Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) madde 135'e göre şüpheli veya sanığın yakalanabilmesi için, mobil telefonun yeri, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararına istinaden tespit edilebilir.

standardın olmadığı söylenebilir. Bu sorunlar büyük oranda Türk Ceza Adalet Sisteminin (TCAS) kurgu ve işleyiş tarzından kaynaklanmaktadır. Mevcut kanunlar, tüzükler, yönetmelikler ve diğer düzenlemelerle oluşturulan TCAS yapısı, sistemde farklı kurumlar ve aktörler tarafından üstlenilen roller, görevler ve sorumlulukların gerçek dağılımını yansıtmamaktadır. Çocuk birimleriyle oynadığı kilit role rağmen polisin TCAS'ta bağımsız bir aktör olarak hareket edemediğini, sahip olması gereken en temel yetkileri ancak sınırlı sayıdaki çocuk savcılarını üzerinden kullanmaya çalıştığı görülmektedir.

Kolluğun çocuk birimleri tarafından gerçekleştirilen herhangi bir eylem onaylanması için çocuk savcısına sunulmak zorundadır. Bu yüzden, iki temel rol olan cezai soruşturma ve suçu önleme birbiriyle karışmış ve iç içe girmiştir. Kolluğun çocuk Birimlerinin çocuk savcılarıyla olan iletişim ve bilgi akışında önemli tıkanmalar ve yavaşlıklar bulunmaktadır¹¹. Aslında bu durum Türkiye'deki daha büyük ceza adalet sistemleri için de aynıdır. Bu yüzden, Türkiye'de genel olarak Ceza Adalet sisteminde ve bilhassa TCAS'da büyük bir reforma ihtiyaç duyulmaktadır.

Nispeten uzun geçmişine karşın, yukarıda bahsettiğimiz üzere, kayıp çocuk vakalarının nasıl ele alındığına ilişkin yasal bir düzenleme olmamakla birlikte kolluğun çocuk birimlerine yol gösterici mahiyette Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı tarafından 2009 yılında yayımlanan tek doküman Kayıp Çocuk Rehberi (KÇR)'dir.

KÇR kayıp çocukların bulunmasında farklı yollar gösteren iyi bir girişimdir. Fakat yüksek oranda şehirleşmiş metropolitan iller için tasarlanmamıştır. İstanbul gibi metropolit yerlerde, bu rehber, Kolluğun çocuk birimi memurlarına göre etkisizdir, yetersizdir ve hatta vakaları yanlış yönlendirmektedir. Örneğin, çoğu Anadolu şehrinde bu rehberle göre kontrol edilmesi gereken şehirlerarası yalnızca bir otobüs terminali bulunurken, aynı amaç için İstanbul'da 50'nin üzerinde nokta bulunmaktadır.

Bu noktada, bu rehber soyut ve yavaştır. Rehberde ilk üç-dört gün içerisinde kayıp şahsın çevresinin araştırılması gerektiği savunulmaktadır. Bu rehberin söylediklerini takip edecek olursak kayıp şahısların teknik takibine beşinci günde başlamamız gerekmektedir. Zaman geçtikçe bu tür teknik araçlar yoluyla kayıp şahsı bulma ihtimali azalmaktadır çünkü cep telefonunun şarjı bitebilir ya da kişi diğerlerinin kendisini bulmasını önlemek için telefondan kurtulabilir. Sonuç olarak, kayıp çocuğun izini kaybederiz. Bu yüzden, bu tip tavsiyelerin uygulanması işleri daha da kötüleştircektir. Rehberin bu tür gerçekçi ve pratik olmayan hükümleri alandaki deneyimlerle güncellenmelidir.

Ayrıca, mevcut durumda, rehber, kayıp çocuk ihbarlarının alınabileceği ve kayda geçirilebileceği tek yer olarak polis merkezlerini işaret etmektedir. Bu da aslında işin yavaşlaması için iyi bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır.

11 Çocuk Savcısı sayısının yetersiz olması, çocuk savcısının olmadığı durumlarda yerine bakan savcının çocuk konusundaki bilgi ve deneyiminin yetersiz olması, gerek çocuk savcılarının gerekse diğer savcılarının verecekleri talimatlarda risk almak istememeleri, kolluğa talimat verme ve kolluğun taleplerine cevap verme konusunda olması gerekenden yavaş hareket etmesi ve benzeri sebeplerden dolayı kayıp çocuk vakalarının soruşturulması ve aydınlatılması konusunda süreç yavaşlayabilmekte hatta durumlarda tıkanabilmektedir.

Diğer taraftan, polis merkezlerindeki memurların çocuğa ilişkin konularda ve özellikle kayıp çocuk vakalarında uzman olmamaları ancak bu tür vakalara müdahil olmaları işleri olduğundan daha da karmaşık hale getirmektedir. Bu yüzden, kolluğun çocuk birimleri suç konuları ya da kayıp vakaları gibi çocuğa ilişkin herhangi bir konuda tek iletişim noktası olmalıdır. Bu yöntem ilk etapta ekstra gecikmelere sebep olacak gibi gözükmeyle birlikte polis merkezleri ve kolluğun çocuk birimleri arasındaki iletişim ve koordinasyon esnasında kaybedilen süreyi oldukça kısaltacak ve çok daha etkin adımların atılmasına neden olacaktır. Dolayısıyla, kayıp çocuk vakası meydana geldiğinde ve polise bildirildiğinde, polis merkezleri kayıp çocuk vakalarına müdahil olmamalıdır. İstanbul Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü'nün uygulaması bunun güzel bir örneği olarak sunulabilir. İstanbul İlinde bir kayıp çocuk ihbarı alındığında kolluk merkezleri derhal il emniyet müdürlüğünün çocuk şubesiyle ya da ilçe emniyet müdürlüğünün çocuk şubeleriyle irtibata geçmekte, vakanın takip ve işlemlerini onlara bırakılmıdır.

Bazı vakalarda, ebeveynler arasındaki tartışmalar ebeveynlerden birinin çocuk(lar)la birlikte evi terk etmesine sebep olabilmektedir. Bu tür vakalarda diğer ebeveyn polisi arayıp “eşinin ve çocuklarının kaybolduğu” şeklinde polise ihbarda bulunabilmektedir. Normal bir kayıp vakası şeklinde kolluk gerekli işlemleri yapmakta ve kayıp ebeveyn ve çocukları bulmaktadır ancak işin geçek boyutu açığa çıktığında kolluk başka bir problemle karşı karşıya kalmaktadır. Bulunan çocuklar kime teslim edilecektir? Zira çocuklar üzerinde eşit hak sahibi olan ebeveynlerden birisi çocukları beraberinde götürmek isterken diğeri ise kendisine teslim edilmesini talep edecektir. Bu durumda çocukları bulan Kolluğun çocuk birimlerinin çocukları diğer ebeveynin onayı olmadan kimseye teslim etmemesi gerektiğine inanıyoruz. Aksi takdirde, kolluk çiftlerden biri tarafından kullanılmış olacaktır.

Çocuk kaçırmaya vakalarında ise çocuğu kaçırdığından şüphelenilen kişinin aileleri genellikle polisle işbirliği yapmak istememektedirler. Fakat deneyimler çoğu zaman olay hakkında en fazla bilgi sahibi olabilecek kişilerin şüphelinin ailesinden olduğunu göstermektedir. Kolluk tarafından aralıklarla bu ailelerden Kolluğun çocuk birimlerine gelip olaya ilişkin bilgi vermeleri talep edilmektedir. İlk başlarda aileler işbirliğine yanaşmasa bile daha sonraları ailelerin direnci kırılabilen ve adres bilgilerini kolluğun çocuk birimi ile paylaşabilmektedirler. Bu adresler çoğu zaman çocuğu kaçırdığı düşünülen şüphelinin memleketindeki bir yere ya da varsa bir asker arkadaşının evine ait olabilmektedir.

Kayıp şahısların bulunmasında ilk günler oldukça önemlidir. Ancak, mevcut durum (adli bir olay olarak değerlendirilmediği sürece) cep telefonu sinyali izleme vb. hukuki araçların kolluğun çocuk birimi tarafından hızlı bir şekilde kullanılmasını zorlaştırmaktadır.

Kayıp çocuk vakalarının ele alınışı ve aydınlatılması süreçleri dikkate alındığında çok daha hızlı ve etkin sonuçlara ulaşabilmek için genel olarak TÇAS'da, daha özelde ise kolluğun çocuk birimlerinde kayıp çocuk vakalarının ele alınış biçiminde belli başlı değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde, vakaların aydınlatılması ve kayıp çocukların bulunması konusunda yaşanan aksaklıklar sürmeye devam edecektir.

Bu çerçevede, yasal, kurumsal ve işlevsel alanlara ilişkin yapılması fayda görülen değişiklikler aşağıda sunulmaktadır.

Şu anda, Türk mevzuatında 18 yaş altı kişilerin seyahat özgürlüğünü kontrol altına alacak düzenlemeler bulunmamaktadır. Kayıp vakaları incelendiğinde çocukların ebeveynlerinin veya yasal vasilerinin izni olmadan istedikleri her yere gitme konusunda kontrol altında olmamaları bu tür vakaların meydana gelmesinde kolaylaştırıcı ve bu tür olayların aydınlatılmasında zorlaştırıcı bir rol oynadığı görülmektedir. Bu yüzden, 18 yaş altı bireylerin ebeveynlerinin veya yasal vasilerinin izni olmadan bir yerden bir yere seyahat konusunda tam “özgür” olma durumlarının gözden geçirilmesi ve çocukların seyahatini kontrol altına alacak düzenlemelerin ihdas edilmesi gerekmektedir. Bu düzenlemeler hayata geçirilmeden kayıp çocuk vakalarını etkili bir biçimde sonlandırmanın pek mümkün olmayacağı değerlendirilmektedir. Yapılacak düzenlemeler çerçevesinde:

Çocukların ebeveynlerinden veya yasal vasilerinden uygun belge almadan tek başlarına seyahat etmelerine ilişkin hususlar çocuk hakları çerçevesinde ancak güvenliklerini de gözeten bir yaklaşım ile düzenlenmelidir.

(Çocukların bir şekilde araç kullanarak evden kaçabilmeleri ve seyahatlerini devam ettirebilmek için akaryakıt almaları durumu göz önüne alındığında) ilgili sektör ve devlet işbirliği çerçevesinde akaryakıt satan firmaların 18 yaş ve altı kişilerin akaryakıt satın alma taleplerine karşı bilinçlendirilmeleri ve bu satışların kontrollü bir şekilde gerçekleştirilebilmelerine yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

Kolluğun çocuk birimi, seyahat eden kişi 18 yaşından küçük ise bu kişinin kim olduğunu ve nereye gittiğini kontrol edebilmelidir. Bu nedenle:

Öncelikle il sınırları dışına hizmet sunan seyahat şirketleri, hava yolu şirketleri ve diğer ulaşım şirketlerine 18 yaş altı yolcuların kimlik bilgilerini Yolcu Kayıt Veri Tabanına (YKVT) kaydetme zorunluluğu getirilmelidir.

Ülkemizde seyahat özgürlüğü Anayasanın 23. Maddesi ile güvence altına alınmıştır. Dolayısıyla Türkiye’de herkes ülkenin bir yerinden başka bir yerine ya da yurt dışına seyahat etme özgürlüğüne sahiptir ve bu hak suç soruşturması, suç kovuşturması ya da bir suçun işlenmesinin önlenmesi gerekçesi ile ancak kanunla sınırlanabilir. Bununla birlikte, çeşitli sebeplerle, örneğin evden kaçma, aile içi şiddet, kan davası, töre baskısı ve benzeri nedenlerle 18 yaş altı kişiler ya da daha küçük yaşta çocuklar tek başlarına seyahat etmek durumu ile karşıımıza çıkabilmektedirler.

Bu durumda Anayasanın seyahatle ilgili maddesini de göz ardı etmeden ve fakat tek başına seyahat eden çocukların karşılaşılabilecekleri risk ve mağduriyetleri de göz önüne alarak 18 yaş ve altı seyahat etmek isteyen kişiler söz konusu olduğunda seyahat acentelerinin durumu hassasiyetle değerlendirmeleri ve bu seyahatleri kayda geçirerek kolluk kuvvetleri ile gerekli bilgileri paylaşması hususunda düzenlemeler yapılmalıdır¹².

12 Devlet tarafından yapılacak bu tip bir düzenleme “Zayıfların Koruyucusu” doktrininin bir uzantısı olarak devletin sorumluluğu kapsamında ele alınabilir.

İkinci olarak, il emniyet müdürlüklerindeki çocuk polisi birimleri, bu listeler üzerinden kayıp çocukların isimlerini çapraz kontrol edebilmelidir. Bu nedenle bu isim listelerinin bir kopyası çocuk polisi birimlerinin kayıp çocukların isimlerini online olarak Yolcu Kayıt Veri Tabanı aracılığı ile her zaman çapraz kontrol edebilmesine uygun olacak şekilde dizayn edilmelidir¹³.

Bir çocuk tek başına seyahat etme talebinde bulunur ise çocuğun gideceği yer konusunda ebeveynlerinin veya yasal vasilerinin iznini belirten uygun bir belge istenmesi yoluna gidilebilir. Bu yönde yasal bir düzenleme yapılabilir. Böyle bir düzenleme yapıldığı takdirde, seyahat acentalarının çocuk yaşta tek başına yolculuk yapmak isteyen kişilerden izin belgesi sorması ve bu seyahati kayda geçirmesi istenebilir. Bu işlemleri yapmak üzere seyahat acentaları hukuki sorumluluk altına sokulabilir.

Bir çocuk polise kayıp olarak bildirildiğinde genellikle savcılar adli soruşturma başlatmada tereddüt yaşamaktadırlar zira TÇAS'da kayıp çocuk vakaları adli bir olay olarak tanımlanmamıştır. Kayıp çocuk vakaları bir suçla spesifik olarak ilişkilendirilmediği müddetçe genellikle savcılar tarafından idari bir vaka olarak değerlendirilme eğilimi benimsenmekte ve adli soruşturma prosedürleri işletilmemektedir.

Bu durum ise kayıp çocuk vakasının aydınlatılmasında polisin elini son derece zayıflatmakta ve çocuğun bulunması yönünde birçok hukuki aracı kullanılamaz hale getirmektedir. Hâlbuki kayıp çocuk vakaları ve önceki tecrübeler genel olarak incelendiğinde kayıp çocuğun aslında potansiyel bir suç mağduru ya da suç eylemlerinde kullanılmak üzere potansiyel bir aday olduğunu göstermektedir. Bu itibarla, kayıp çocuk vakalarının soruşturulmasına ilişkin bir madde Polis Vazife ve Salahiyet Kanununa (PVSK) veya Ceza Muhakemeleri Kanuna (CMK) eklenmek suretiyle kayıp çocuk vakalarının her halükarda kolluk ve savcılık tarafından adli bir olay gibi kabul edilerek standart adli soruşturma prosedürüne tabi tutulmasının yolu açılmalıdır.

Buna ek olarak, sadece kayıp çocuk vakalarına özel olarak kolluğun çocuk birimleri hâkim onayı olmadan cep telefonu sinyal bilgilerini yalnızca savcının onayı ya da gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda kolluğun çocuk birimi amirinin onayı ile tespit ve takip edebilme yetkisine sahip olabilmelidir. Bunu için yasal mevzuatta gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

Gözlemler kayıp çocuk vakalarının aydınlatılmasında görev alan personelin önceki tecrübelerine ve enformel prosedürlere göre hareket ettiklerini göstermiştir. Bu bağlamda, kayıp çocuklar konusunda geliştirilecek bir eğitim müfredatı kayıp çocuk vakalarının daha etkin bir şekilde aydınlatılmasına katkı sağlayacaktır. Bu çerçevede, oluşturulacak bir eğitim programı aşağıdaki konu başlıklarını içermelidir:

*Genel Konular: 1-Kayıp şahıslarla ilgili genel konular, 2-Kayıp çocuk konusunun önemi ve kayıp çocuk konusunun yetişkin kayıpları konusundan farkları, 3-Kayıp çocuğun ailesini anlama ve inceleme/soruşturma, 4-Gizlilik

13 Şu anda trafik şubeleri USTERAS adlı bir sistemle otobüs terminaline gelen ve giden otobüsleri denetlemektedir. Benzer şekilde kaçakçılıkla mücadele şubeleri de havayolu şirketlerinden gelen uçuş listesini görebilmektedir.

- Yasal Konular: 1-Kayıp şahısların yasal durumu, 2-Değişik kayıp kategorilerinin arasındaki yasal farklılıklar
- Çocuk ve Ailesi Üzerine Değişik Konular: 1-Çocuk Gelişimi, 2-Çocuk Psikolojisi, 3- Çocukla nasıl iletişim kurulmalı/konuşmalı, 4-Sosyal İnceleme Raporları, 5-Çocuklarla ilgili diğer yasal konular
- Kayıp Çocuk Profili: 1-Kayıp olma nedenlerinin anlaşılması ve tahmin edilmesi, 2-Kayıp çocukların en yüksek oranda karşılaşılabilecekleri riskler, 3-Evden/yurttan kaçma olayları ile kaçırılma olayları arasındaki farklar, 4-Kayıp çocuklarla ilgili bir arşivin oluşturulması ve idamesi
- Kayıp Çocuk Soruşturması: 1-Kayıp çocuklar olaylarının aydınlatılmasında gerekli olan teknik ve teknolojik kabiliyetler, 2-Kayıp çocukların/kaçırılmış çocukların bulunması konusunda kullanılacak yeni teknoloji ve teknikler, 3-Telefon konuşmalarının analiz edilmesi, 4-Siber ortamda alınması gerek tedbirler ve atılması gereken adımlar,
- Soruşturma/İnceleme ve Araştırma teknikleri: 1-Kayıp çocuklar olaylarına özel sorgulama teknikleri, 2-Diğer insanların (ebeveynler, akrabalar, arkadaşlar vb.) sorgulanması ve anlaşılması, 3- Standart Prosedür Kontrol Listesinin Oluşturulması,
- Bilgi Paylaşımı ve İşbirliği:1-Diğer ulusal ve yerel birimlerle bilgi paylaşımı, 2-Kayıp çocuklar konusunda birimler/kurumlar arası koordinasyon, 3-INTERPOL, EUROPOL ve benzeri uluslararası kuruluşlarla irtibata geçme ve işbirliği
- Kamuoyu ve Medya ile İlişkiler: 1-Çocuğu kaçırılmış bir aile ile iletişim kurulması ve yönetilmesi süreci, 2- Kayıp çocuklar konusunda medya ile ilişkiler, 3-Kayıp/ kaçırılmış çocuklar konusunda basın açıklamaları ve bilgi paylaşımı, 4-Kayıp çocuklar konusunda kamuoyunun duyarlılığının ve dikkatinin artırılması konusunda atılması gerekli olan adımlar

Kayıp çocuk vakalarının daha hızlı ve etkin bir şekilde aydınlatılabilmesi için Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği Ülkelerinde ki benzerleri gibi bir kayıp alarm sistemi geliştirilmelidir. Bu çerçevede, öncelikli olarak (geliştirilecek alarm sistemine zemin hazırlamak üzere) kayıp çocuk vakalarının vahameti ve risk seviyesi hakkında değerlendirme yapılmasına olanak sağlayacak, bilimsel metodlarla geliştirilmiş bir “vahamet derecelendirme sisteminin” oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Akabinde bu sistemi etkin bir şekilde kullanacak ve kayıp çocuk vakalarında nihai vahamet derecesini tayin edecek bir uzmanlar heyetinin oluşturulması gerekmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri ve birçok Avrupa Birliği ülkesinde de kullanılmakta olan AMBER ALARMI¹⁴ sistemine benzer, vahamet derecelendirmesi sonucu alarm veril-

14 AMBER alarm sistemi Amerika Birleşik Devletleri'nin Texas Eyaleti Arlington Şehrinde yaşayan ve kaçırılarak vahşice öldürülen 9 yaşındaki Amber HAGERMAN vakasına atfen oluşturulan ve ilk defa ABD Dallas-Fort Worth'da 1996 yılında geliştirilen ve uygulanan ve ilerleyen yıllarda ülke geneline hatta diğer ülkelere yayılan, kaçırılan ve kayıp çocukların bulunması için geliştirilen bir erken uyarı sistemidir. Bu uyarı sistemi bir AMBER

mesini gerektirecek vahim kayıp çocuk vakalarında ülkedeki tüm dijital haberleşme araçlarına (TV, Radyo, dijital otoyol bilgilendirme panoları, cep telefonları, Twitter, Facebook gibi sosyal medya araçları vb.) direkt olarak etki eden ve kayıp çocuk vakası ve kayıp çocuk hakkında bilgi giren bir alarm sisteminin oluşturulması vahim kayıp çocuk vakalarının aydınlatılmasında çok faydalı olacaktır¹⁵.

---

planını ve AMBER networkunu içermektedir. Bu çerçevede, kayıp çocuk vakalarında bir vahamet derecelendirilmesi yapılmakta ve karar verildiği takdirde belli bir plan doğrultusunda AMBER networku (TV, Radyo, Dijital Mesaj Panoları, Cep Telefonları vb.) kullanılarak kayıp çocuk bulunmaya çalışılmaktadır. AMBER alarmı kullanılmaya başlandığı 1996 yılından Nisan 2015 yılına kadar Amerika Birleşik Devletleri'nde toplam 758 vahim kayıp çocuk vakasının aydınlatılmasına yardımcı olmuştur (<http://www.amberalert.gov/statistics.htm>). Daha detaylı bilgi için: <http://www.amberalert.gov>

- 15 Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), Asayiş Dairesi Başkanlığı 2014 yılı sonu itibarıyla Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) ile imzaladığı protokol çerçevesinde “Kayıp Alarmı Projesi” uygulamasını uygulamaya başlamıştır. Bu bağlamda EGM, kayıp çocukların eşkal bilgilerini ve fotoğraflarını kayboldukları bölgedeki halkın cep telefonlarına SMS ve MMS yoluyla göndermekte, bu şekilde çocuğun bulunmasını sağlamaya çalışmaktadır.

Türkiye’de Kayıp Çocuk Vakalarının Önlenmesi ve Aydınlatılmasında Problemler ve Öneriler

Çocuk, Gençlik ve Kadın Çalışmaları Merkezi

GLOBAL

Global Politika ve Strateji

Mutlukent Mah. 1966. Cd. No. 4

Ümitköy, Çankaya/ANKARA

Tel : 0 312 236 1121

Faks: 0 312 236 1303

www.globalpse.org